



ORIGINAL RESEARCH PAPER

Analysis of How to Represent the Political-Social Field of the Fundamental Transformation Document in the sixth Grade Social Studies Textbook

Rashid Ahmadifar^{*1}, Amir Hamidi², Donya Pirmoradi³

¹ Department of Social Sciences Education, Farhangian University, Tehran, Iran.

² Elementary education Student, Farhangian University, Tehran, Iran.

³ Elementary education Student, Farhangian University, Tehran, Iran.

ABSTRACT

Keywords:

Content Analysis
Social Studies
Elementary Sixth Grade
the Field of Political and
Social Education
Fundamental
Transformation Document

¹ .Corresponding author
✉ r.ahmadifar@cfu.ac.ir

Received: 2022/03/05
Reviewed: 2023/02/17
Accepted: 2024/01/15

Background and purpose: The main purpose of this research was to analyze how the political-social field of the fundamental transformation document is represented in the sixth grade social studies book, in order to identify the level of attention to this field. **Method:** Content analysis method was used in this research. The unit of analysis is pages including text, images and book activities. The research has no sampling and the entire content has been reviewed. In order to analyze the data, a three-step coding method (open, central, selective) was used. **Findings:** The results of data analysis show that the difference in attention to the key components of political and social education in the 6th grade social studies book is remarkable and significant. Lack of attention to some of these components can be seen in the content of the book, which requires attention in teaching and subsequent editions. Based on the findings, among the 8 components of the field of political and social education, the most attention is paid to the components number 1- resetting, maintaining and reforming the customs, norms and values of the society in the light of the Islamic standard system 5- appropriate interaction with the government and other civil and political institutions and Acquiring skills such as compliance with the law, responsibility, social and political participation and safeguarding social currencies in order to form a healthy society and its continuous progress based on the Islamic standard system 3- Development of freedom and status Existence of oneself and others in the light of understanding and improving the social position of oneself and others (family members, relatives, friends, neighbors, colleagues and fellow citizens and countrymen, etc.), establishing a constructive and appropriate relationship with them based on the Islamic standard system and acquiring collective qualities such as benevolence, kindness, fairness, benevolence, tolerance, concord, empathy and peace-seeking 6- Reset Islamic culture and civilization, along with paying attention to the present and future needs of society and trying to realize a single Islamic Ummah based on Islamic standard system, but little attention has been paid to the other four components.

ISSN (Online): 2645-8098

DOI: [10.48310/pma.2024.11319.3386](https://doi.org/10.48310/pma.2024.11319.3386)

Citation (APA) Ahmadifar, R., Hamidi, A., & Pirmoradi, D. (2024). Analyzing how the socio-political field of the document of fundamental change is represented in the sixth grade social studies textbook. *Educational and Scholastic studies*, 13 (3), 349 - 366 .

 <https://doi.org/10.48310/pma.2024.11319.3386>



تحلیل چگونگی بازنمایی ساحت سیاسی - اجتماعی سند تحول بنیادین در کتاب مطالعات اجتماعی پایه ششم

مقاله پژوهشی / مروری

رشید احمدی فر^{۱*}، امیر حمیدی^۲، دنیا پیرمرادی^۳

۱ گروه آموزش علوم اجتماعی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.

۲ دانشجوی کارشناسی آموزش ابتدایی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.

۳ دانشجوی کارشناسی آموزش ابتدایی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.

چکیده

پیشینه و هدف: هدف اصلی این پژوهش تحلیل چگونگی بازنمایی ساحت سیاسی - اجتماعی سند تحول بنیادین در کتاب مطالعات اجتماعی پایه ششم، به منظور شناسایی میزان توجه به این ساحت بود. **روش:** در این پژوهش از روش تحلیل محتوا استفاده شد. واحد تحلیل نیز صفحات شامل متن، تصاویر و فعالیت‌ها کتاب بود. پژوهش فاقد نمونه‌گیری بوده و کل محتوا بررسی و برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش سه مرحله‌ای کدگذاری (باز، محوری، انتخابی) استفاده شد. **یافته‌ها:** نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که تفاوت توجه به مؤلفه‌های کلیدی ساحت تربیت سیاسی و اجتماعی در کتاب مطالعات اجتماعی ششم ابتدایی چشم‌گیر و معنی‌دار است. کم‌توجهی به بعضی از این مؤلفه‌ها در محتوای کتاب دیده می‌شود که نیازمند توجه در تدریس و چاپ‌های بعدی است. براساس یافته‌ها، از میان ۸ مؤلفه ساحت تربیت سیاسی و اجتماعی بیشترین توجه به مؤلفه‌های شماره ۱- بازنشانی، حفظ و اصلاح آداب، رسوم، هنجارها و ارزش‌های جامعه در پرتو نظام معیاراسلامی ۵- تعامل شایسته با نهاد دولت و سایر نهادهای مدنی و سیاسی و کسب شایستگی‌هایی نظیر رعایت قانون، مسئولیت‌پذیری، مشارکت اجتماعی و سیاسی و پاسداشت ارزش‌های اجتماعی در جهت شکل‌گیری جامعه سالم و پیشرفت مداوم آن بر اساس نظام معیار اسلامی ۳- توسعه آزادی و مرتبه وجودی خویش و دیگران در پرتو درک و اصلاح موقعیت اجتماعی خود و دیگران (اعضای خانواده، خویشاوندان، دوستان، همسایگان، همکاران و همشهریان و هموطنان و...)، برقراری رابطه سازنده و مناسب با ایشان براساس نظام معیار اسلامی و کسب صفات جمعی نظیر احسان، مهرورزی، انصاف، خیرخواهی، بردباری، وفاق، همدلی و مسالمت‌جویی ۶- بازنشانی فرهنگ و تمدن اسلامی، همراه با توجه به نیازهای حال و آینده جامعه و تلاش جهت تحقق امت واحده اسلامی بر اساس نظام معیار اسلامی، شده است؛ اما به چهار مؤلفه دیگر کم‌توجهی شده است.

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید.

واژه‌های کلیدی

تحلیل محتوا

مطالعات اجتماعی

پایه ششم ابتدایی

ساحت تربیت سیاسی و اجتماعی

سند تحول بنیادین

۱. نویسنده مسئول

rahmadifar@ufc.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۲/۱۴

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۱۱/۲۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۰/۲۵

شماره صفحات: ۳۶۶ - ۳۴۹

DOI: [10.48310/pma.2024.11319.3386](https://doi.org/10.48310/pma.2024.11319.3386)

شاپا الکترونیکی: ۲۶۴۵-۸۰۹۸



COPYRIGHTS

©2024 The author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution (CC BY 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, as long as the original authors and source are cited. No permission is required from the authors or the publishers.

مقدمه

امروز آموزش و پرورش در بین تمامی جوامع از اهمیت خاصی برخوردار شده است؛ زیرا به عقیده بسیاری از اندیشمندان تعلیم و تربیت، وظیفه آموزش و پرورش، تربیت شهروندانی است که بتواند برای رشد و شکوفایی جامعه مردم سالار و تجدید بنای آن تلاش کند و درصدد تربیت نسلی باشد که بتواند در دنیای پیچیده کنونی، هم بر سرمایه دانشی خود بیافزاید و هم با افزایش قابلیت همبستگی و نقش پذیری خود در ایجاد فضای گروهی که مسئولیت چندجانبه و جمعی به بار می آورد، کوشش نماید (Behraves, 2012). حال می توان یکی از وظایف خطیر و اساسی آموزش و پرورش و تربیت فراگیران متناسب با این سازمان معرفی کرد؛ اگر تربیت را فراهم کردن زمینه های بالندگی، برکشیدن و متعادل کردن آدمی بدانیم و هدف از آن را فعلیت بخشیدن به استعداد های بالقوه انسانها در جهت کمال و قرب الهی در نظر داشته باشیم، نظام آموزش و پرورش در جهت تحقق این امر نقش ارزنده و به سزایی دارد (Mirheidari, 2007).

یکی از مهم ترین ساحت های شش گانه تربیت را می توان حوزه تربیت سیاسی و اجتماعی دانست؛ زیرا توجه به نیاز های سیاسی و اجتماعی کودک را برای زندگی با دیگران و در اجتماع آماده می کند و از آن رو، انسان یک موجود مدنی بالطبع است؛ با توجه به نیاز های اجتماعی و سیاسی و تغییر و تحولات اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی از اصلی ترین گام های نظام آموزش و پرورش در جهت رسیدن به اهداف تربیتی می باشد؛ بنابراین مدارس و به ویژه مدارس ابتدایی باید مطابق نیاز های فراگیران برنامه هایی در جهت رشد و تکامل فرهنگی طراحی کنند (Supreme Council of Cultural Revolution, 2011). پس بی تردید اثربخشی نظام آموزش و پرورش امری مهم و حیاتی در تربیت سیاسی و اجتماعی به حساب می آید که در حقیقت درباره اثربخشی تاکنون تعاریف گوناگونی ارائه شده است. در فرهنگ علوم تربیتی، اثربخشی به معنی میزان تحقق اهداف و انجام موفقیت آمیز مأموریت آمده است. به تعبیر دیگر اثربخشی به معنای عملکرد و کارایی مطلوب در تخصیص منابع (Kristian et al., 2024)، و میزان دستیابی به اهداف مورد نظر تعریف شده است.

در واقع آموزش دوره ابتدایی زیربنای نظام آموزشی به شمار می آید؛ از این رو توجه به این دوره از اهمیت ویژه برخوردار است (Berdaliyeva, 2023) و یادگیری فعالیت های سیاسی و اجتماعی از ساحت های مورد توجه است. در درس مطالعات اجتماعی کشور ما به منظور سازماندهی تلفیقی محتوا، پنج حوزه موضوعی شامل فضا و مکان، زمان، تداوم و تغییر، فرهنگ و هویت، نظام اجتماعی و منابع و فعالیت های اقتصادی انتخاب شده است. هدف غایی مطالعات اجتماعی تربیت افرادی مؤمن، مسئول، آگاه و توانمند در زندگی فردی و اجتماعی، پای بند به اخلاق و ارزش های دینی و علاقه مند به ایران و هویت اسلامی- ایرانی است (Office of Compilation of General and Theoretical Secondary Textbooks, 2021). رویکرد اصلی برنامه جدید مطالعات اجتماعی، «رویکرد فرهنگی- تربیتی» است. براساس برنامه درسی ملی روابط انسان در چهار عرصه ارتباط با خود، ارتباط با خلق، ارتباط با عالم خلقت و ارتباط با خدا تعریف شده است. در کتاب مطالعات اجتماعی دانش آموز ابتدا از خود شروع می کند؛ سپس ارتباط با اعضای خانواده و مدرسه گسترش می یابد، دانش آموزان از راه یادگیری مفاهیمی چون منابع طبیعی، جهت های جغرافیایی و نظایر آن آموزش های لازم را در زمینه ارتباط با محیطی که در آن زندگی می کنند، فرا می گیرند و تلاش می شود که همه این روابط، به وجود خالق هستی پیوند زده شود. در این درس پرورش مهارت های کاوشگری از جایگاه برجسته ای برخوردار است. از آنجایی که در دنیای امروز با توجه به گستردگی علوم و فنون، امکان آموزش همه موضوعات وجود ندارد، پس باید به دانش آموزان چگونگی یاد گرفتن را یاد داد و این امر با پرورش مهارت های کاوشگری (بررسی و کاوش)، برقراری ارتباط، مشارکت، خلاقیت و اظهار نظر محقق می شود (Office for the Compilation of General and Secondary Theoretical Textbook, 2013).

تربیت عبارت است فرآیند تعاملی زمینه ساز تکوین و تعالی پیوسته هویت متربیان به صورت یکپارچه و مبتنی بر نظام معیار اسلامی، به منظور هدایت ایشان در مسیر آماده شدن جهت تحقق آگانه و اختیاری حیات طیبه در همه ابعاد

(Supreme Council of Cultural Revolution, 2011). در واقع هدف کلی تربیت آمادگی فردی و جمعی متریبان برای تحقق حیات طیبیه در همه ابعاد و مراتب و یا تکوین و تعالی پیوسته هویت متریبان در جهت شکل‌گیری و پیشرفت مداوم جامعه صالح براساس نظام معیار اسلامی، به گونه‌ای که بتوانند موقعیت خود و دیگران د رهستی را درک و آن را به طور مستمر با عمل فردی و جمعی متناسب با معیار اسلامی اصلاح نمایند (Namdari Pejman, 2024).

انواع تربیت باتوجه به حیثیت‌ها یا شئون حیات آدمی تعریف شده است. ساحت‌های اعتقادی، عبادی و اخلاقی، زیستی و بدنی، اجتماعی و سیاسی، اقتصادی و حرفه‌ای، علمی و فناوری، و هنری و زیبایی‌شناختی در مبانی نظری تحول در نظام تربیت رسمی و عمومی جمهوری اسلامی ایران، این شئون را تشکیل می‌دهد (Supreme Council of Cultural Revolution, 2011). امروزه در نظام‌های متمرکز اغلب فعالیت‌های آموزشی و پرورشی مدارس در چارچوب کتاب درسی و محتوای آن انجام می‌گیرد (Najafi et al., 2015). از این رو محتوای دروس دربردارنده مجموعه‌ای از دانش‌ها (حقایق، تبیین‌ها، اصول، تعاریف)، مهارت‌ها و فرایندها (خواندن، نوشتن، حساب کردن، تفکر منطقی، تصمیم‌گیری، ایجاد ارتباط) و ارزش‌ها (خوب و بد، صحیح و غلط، زشت و زیبا) است که دانش‌آموز ضمن آموزش با آن در فرایند یاددهی - یادگیری با آن در تعامل قرار می‌گیرد (Maleki, 2010).

وفایی و همکاران (Vafa'i et al., 2017) در مطالعه‌ای تحت عنوان «بررسی میزان توجه به ساحت‌های شش‌گانه تربیت سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در کتاب‌های درسی مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی»، به این نتایج دست یافتند که در کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی ۵۲۸ بار به ساحت‌های شش‌گانه تربیتی سند تحول بنیادین آموزش و پرورش توجه شده، که به تفکیک در پایه‌های سوم، چهارم، پنجم و ششم به ترتیب ۱۳۸، ۸۷، ۱۳۶ و ۱۶۷ مورد می‌باشد. از میان ابعاد مورد بررسی، بُعد علمی و فناوری با میان‌بار اطلاعاتی ۰/۹۸ و ضریب اهمیت ۰/۱۸ بیشترین توجه را به خود اختصاص داده است، این در حالی است که بعد اقتصادی و حرفه‌ای با میان‌بار اطلاعاتی ۰/۷۳ و ضریب اهمیت ۰/۱۳ کمترین میزان توجه را به خود اختصاص داده است. خادمی و همکاران (Khaademi et al., 2016) در مطالعه‌ای تحت عنوان «تحلیل محتوای کتاب مطالعات اجتماعی ششم ابتدایی بر حسب مؤلفه‌های مهارت‌های اجتماعی» به این نتایج دست یافتند که مهارت‌های گروهی بیشترین فراوانی و مهارت‌های ارتباطی کمترین فراوانی را دارند. همچنین بیشترین و کمترین ضریب اهمیت، به ترتیب به مهارت‌های جرأت‌ورزی و مهارت‌های ارتباطی مربوط بود. حاجبی و همکاران (Hajebi et al., 2014) در مطالعه‌ای تحت عنوان «تحلیل محتوای کتاب مطالعات اجتماعی پایه ششم از حیث توجه به شاخص‌های تربیت سیاسی» به این نتایج دست یافتند که در زمینه تدوین اهداف به حیطه‌های یادگیری، نگاه یک‌سویه حاکم بوده، به صورتی که عمده اهداف تدوین‌شده در حیطه شناختی قرار دارند و حیطه‌های مهارتی که می‌تواند از قابلیت‌های بی‌شمار در زمینه کاربرست اطلاعات داشته باشد، مغفول مانده است. احمدرش و مصطفی‌زاده (Ahmadrash & Mostafazadeh, 2019) در مطالعه خود تحت عنوان «تحلیل برنامه درسی مطالعات اجتماعی دوره اول متوسطه از نظر میزان توجه به مؤلفه‌های آموزش چندفرهنگی» به این نتایج دست یافتند که تفاوت کتاب‌های درسی مطالعات اجتماعی پایه هفتم، هشتم و نهم در میزان توجه به مؤلفه‌های آموزش چندفرهنگی معنادار است. براساس یافته‌های به دست آمده از میان ده مؤلفه آموزش چندفرهنگی بیشترین توجه به مؤلفه‌های «انعکاس و پذیرش تنوع قومی، نژادی، محیطی، دینی و مذهبی در برنامه‌های درسی»، «حمایت از حفظ و انتقال میراث فرهنگی و قومی»، «تحکیم همبستگی و انسجام اجتماعی»، «آگاه‌سازی کودک از وجود سایر فرهنگ‌ها، جوامع و شیوه‌های زندگی» و «افزایش مهارت‌های تعاملی (تحمل و بردباری افراد، تساهل، همدلی، اعتماد و...) در بین اقوام و نژادها» شده است؛ اما پنج مؤلفه دیگر توجه کمی را به خود اختصاص داده است. طباطبایی (Tabatabaei, 2018) در مطالعه‌ای تحت عنوان «بررسی مؤلفه‌های تربیت سیاسی در کتاب‌های درسی مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی» به این نتایج دست یافت که مؤلفه خودشناسی ۹۶ بار، مؤلفه آگاهی ۹۱ بار، مؤلفه استقلال ۸۳ بار، مؤلفه عدالت ۳۵ بار و مؤلفه آزادی ۲۱ بار، مورد توجه قرار گرفته است. همان‌طور که مشخص است به مؤلفه

خودشناسی بیش از سایر مؤلفه‌ها توجه شده است و کم‌ترین میزان توجه و اهمیت، مربوط به مؤلفه آزادی بوده است. نیکی و همکاران (Niki et al., 2019) در مطالعه‌ای تحت عنوان «تحلیل محتوای مطالعات اجتماعی پایه پنجم و ششم ابتدایی بر اساس مؤلفه‌های آموزش شهروندی» دریافتند همه مؤلفه‌های تربیت شهروند ایرلندی-اسلامی در کتب مطالعات اجتماعی پایه پنجم و ششم مورد توجه قرار گرفته و در این بین، نوع دوستی، ارزش مندی و وطن دوستی در زمره مهم‌ترین مقوله‌ها بوده است. همچنین نتایج حوزه تربیت شهروند اجتماعی-سیاسی نشان می‌دهد که مؤلفه‌های تقویت و ترویج عواطف انسانی و سجایای اخلاقی و اخلاق نیکو و پسندیده، مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها و اظهار نظر در مدرسه و کلاس، وجود حس هم‌نوع دوستی در رفتار با غیر ایرانی‌ها و نزاکت و تعامل سازنده بر جلوگیری از مجادلات به صورت مشترک در هر دو کتاب مورد تأکید قرار گرفته است؛ ولی همه مؤلفه‌های تربیت شهروند قانون‌پذیر و قانون‌گرا در کتب مذکور مورد توجه قرار نگرفته است و در این حیطه فقط تقویت روحیه حاکمیت قانون و مقررات اجتماعی در زمره مهم‌ترین مقوله بوده است. والنداری و همکاران (Wulandari et al., 2023) در مطالعه خود معتقدند که مهارت‌های اجتماعی، رفتارهای انطباقی فراگرفته‌شده‌ای هستند که افراد را قادر می‌سازند تا با دیگران روابط متقابل داشته باشند، واکنش‌های مثبت بروز دهند و از رفتارهایی که پیامدهای منفی دارند اجتناب ورزند. به عبارت دیگر مهارت‌های اجتماعی، رفتارهایی مانند همکاری، مسئولیت‌پذیری، همدلی، دوست‌یابی و انتقادپذیری را شامل می‌شود. الیس (Ellis, 2013)، مهارت‌های اجتماعی را مجموعه‌ای از رفتارهای معین و آموخته‌شده‌ای می‌داند که افراد در روابط میان‌فردی برای به دست آوردن تقویت‌های محیطی یا حفظ آنها انجام می‌دهند؛ لذا می‌توان گفت مهارت‌های اجتماعی یکی از عناصر اصلی اجتماعی شدن در تمام فرهنگ‌ها است. به طور کلی مهارت‌های اجتماعی به مهارت‌هایی گفته می‌شود که شالوده ارتباطات موفق و دوست‌یابی را تشکیل می‌دهند و شامل مؤلفه‌هایی مانند ارتباط غیرکلامی، همدلی با دیگران، بیان احساسات و عقاید، انتقادپذیری، ابراز وجود و جلب حمایت دیگران است (Henry & Jonathan, 2024). مهارت‌های اجتماعی بسیار متنوع‌اند و تقسیم‌بندی واحدی برای آنها وجود ندارد. نظریه پردازان درباره تقسیم‌بندی‌های مهارت‌های اجتماعی دیدگاه‌های متفاوتی دارند (Matson et al., 2013). توجه به مهارت‌هایی مانند مهارت‌های ارتباطی، مهارت‌های هویت‌یابی و مهارت‌های همکاری اجتماعی (Evans et al., 2024)، مهارت‌های ارتباطی، مهارت نه گفتن، مهارت قدردانی از دیگران و مهارت‌های مقابله‌ای (Matson et al., 2013)، مهارت‌های گروهی، ارتباطی، استفاده از خدمات اجتماعی، جلب حمایت دیگران و شناسایی ارزش‌های جامع (Salimi & Dardiri, 2021)، مهارت‌های ارتباطی، مهارت‌های درک ارزش‌های اجتماعی، مهارت خودگردانی و مهارت مقابله‌ای (Windy et al., 2023)، مهارت‌های ارتباطی، جرأت‌ورزی، پرورش حس همکاری، خودگردانی، درک اجتماعی، آشنایی با قوانین اجتماعی و مهارت‌های مقابله‌ای (Renzulli & D'Souza, 2014) از جمله این سنخ‌شناسی‌ها بوده است. نکته قابل توجه در مورد مطالعات انجام‌شده این است که غالب مطالعات، ابعاد منفرد و مجزایی از سند تحول را مورد مطالعه قرار داده‌اند؛ اما تمرکز مطالعه حاضر بر کتاب مطالعات پایه ششم و نیز ساحت سیاسی- اجتماعی سند تحول بوده است.

مطالعات اجتماعی پایه ششم ابتدایی، کتابی نسبتاً جدید است که از سال ۱۳۹۱ به طور رسمی در برنامه درسی ابتدایی تعبیه شده است؛ لذا با توجه به اهمیتی که تحلیل محتوای این کتاب دارد و کمبود پژوهش‌ها در این حوزه، همچنین عدم پوشش کافی ساحت تربیت سیاسی- اجتماعی در مطالعات و تحقیقات قبلی، موضوع پژوهش حاضر تحلیل چگونگی بازنمایی ساحت سیاسی- اجتماعی سند تحول بنیادین در کتاب مطالعات اجتماعی پایه ششم بود. این پژوهش درصدد پاسخگویی به این سؤال است که مؤلفه‌های کلیدی ساحت تربیت سیاسی و اجتماعی سند تحول بنیادین در کتاب مطالعات اجتماعی پایه ششم ابتدایی کدام‌اند؟ در راستای تحقق این هدف، سؤالات زیر مطرح شد:

- میزان توجه به قلمرو ارتباط مناسب با دیگران در کتاب درسی مطالعات اجتماعی ششم ابتدایی، چقدر است؟

- میزان توجه به قلمرو تعامل شایسته با نهاد دولت و سایر نهادهای مدنی و سیاسی در کتاب درسی مطالعات

اجتماعی ششم ابتدایی، چقدر است؟

میزان توجه به قلمرو کسب دانش و اخلاق اجتماعی و مهارت‌های ارتباطی در کتاب درسی مطالعات اجتماعی ششم ابتدایی، چقدر است؟

- میزان توجه به قلمرو توانایی‌های زبان در کتاب درسی مطالعات اجتماعی ششم ابتدایی، چقدر است؟

روش

پژوهش حاضر به شیوه توصیفی از نوع تحلیل محتوا انجام شد. جامعه تحلیلی پژوهش حاضر، کتاب مطالعات اجتماعی پایه ششم ابتدایی در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ بود. این کتاب در ۱۲ فصل و ۲۴ درس، مشتمل بر ۶ صفحه ابتدایی، ۱۱۶ صفحه متن درسی و ۲۸ صفحه کاربرگ فعالیت‌ها است و چون کل محتوای کتاب مورد بررسی قرار گرفته است، پژوهش فاقد روش نمونه‌گیری است. جدول ۱ مشخصات این کتاب را بر اساس تعداد صفحات، عکس‌ها و فعالیت‌ها نشان می‌دهد.

جدول ۱. محتوای فصول کتاب مطالعات اجتماعی ششم ابتدایی

عناوین	تعداد صفحات	تعداد عکس‌ها	تعداد فعالیت‌ها
اطلاعات کتاب‌شناختی، سخنی با معلمان و فهرست	۶	-	-
فصل اول: دوستان ما	۸	۱۴	۷
فصل دوم: تصمیم‌گیری	۸	۵	۶
فصل سوم: کشاورزی در ایران	۱۰	۲۸	۱۱
فصل چهارم: ایران و منابع انرژی	۱۰	۲۴	۱۲
فصل پنجم: پیشرفت علوم و فنون در دوره اسلامی	۱۲	۲۰	۶
فصل ششم: سفری به اصفهان	۱۰	۱۹	۸
فصل هفتم: اوقات فراغت	۱۰	۲۰	۱۴
فصل هشتم: پوشاک ما	۱۰	۳۳	۱۲
فصل نهم: دریاها و ایران	۱۰	۳۴	۹
فصل دهم: ایران و همسایگان	۱۰	۳۰	۷
فصل یازدهم: ایستادگی در برابر بیگانگان	۸	۲۴	۸
فصل دوازدهم: آزادی خرمشهر	۱۰	۱۸	۸
کاربرگ‌ها	۲۸	-	-

واحد تحلیل در این مطالعه صفحات شامل متن کتاب، تصاویر و فعالیت‌ها و روش شمارش، فراوانی است. مقوله‌بندی و تعیین شاخص‌ها در این تحقیق با روش جعبه‌ای انجام پذیرفته است، یعنی طبقه‌بندی (مؤلفه‌ها) قبل از اجرای تحقیق تعیین شدند و به همین دلیل به آن، روش ازپیش‌تعیین‌شده نیز می‌گویند (Najafi et al., 2015). بر این اساس، ابتدا بر روی محتوای کتاب مطالعات اجتماعی ششم ابتدایی مطابق اهداف ساحت تربیت سیاسی و اجتماعی کدگذاری باز شدند، سپس با استفاده از کدگذاری محوری، کدهای باز به مؤلفه‌های اصلی ساحت تربیت سیاسی و اجتماعی محدود شد. برای گردآوری اطلاعات از روش تحلیل محتوا استفاده شد که شامل مراحل گردآوری، تقلیل، استنباط و تحلیل است.

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش سه مرحله‌ای کدگذاری (باز، محوری، انتخابی) استفاده شد، به این صورت که داده‌ها به بخش‌های مجزا خرد شده و با بررسی مشابهت‌ها و تفاوت‌ها و سؤالاتی در مورد پدیده‌ها، راه برای کشف بیشتر باز شده و درنهایت با برقراری پیوند بین مقولات، اطلاعات به شیوه‌های جدید به یکدیگر مرتبط می‌شوند و داده‌ها در سطحی بالاتر مقوله‌بندی می‌شوند (Corbin, 2017). برای بررسی میزان اعتبار یافته‌ها، از روش زاویه‌بندی

استفاده شد. به طوری که نتایج اولیه یافته‌ها با اساتید رشته‌های مختلف علوم تربیتی و جامعه‌شناسی در میان گذاشته شد تا در صورت برداشت اشتباه پژوهشگر، مطالب توسط ایشان اصلاح شود. همچنین در رابطه با استخراج مقولات، از نظرات پنج معلم باتجربه ابتدایی که سال‌ها درس مطالعات اجتماعی را تدریس کرده بودند بهره گرفته شد و در نهایت، تحلیل یافته‌های تحلیل محتوا و مقولات در اختیار چند نفر از متخصصان پژوهش کیفی قرار گرفت که به بررسی فرآیند تحلیل محتوا و اعتبار یافته‌ها بپردازند. نتایج نشان دهنده مقبولیت تحلیل داده‌ها بود.

یافته‌ها

در این بخش، بر روی محتوا کدگذاری باز انجام شده و نتایج آن به صورت توصیفی مورد بررسی قرار گرفته است که نتایج آن در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. بخشی از مراحل کدگذاری باز متن کتاب مطالعات اجتماعی ششم ابتدایی

کدهای باز	مضامین
نیاز به ارتباط و دوستی با دیگران	انسان موجودی اجتماعی است و نمی‌تواند تنها زندگی کند. تنهایی برای انسانها احساس ناخوشایندی است، دوستی یکی از مهمترین نیازهای ما به شمار می‌رود. همه ما نیاز داریم که دوستانی داشته باشیم تا هم به آنها محبت کنیم و هم مورد توجه و مهربانی قرار بگیریم. خداوند در سرشت ما انسانها میل به محبت کردن و محبت دیدن و نیاز به برقراری ارتباط با دیگران را قرار داده است.
اهمیت همفکری در ارتباطات	انسان از صحبت کردن و همنشینی با دوستان خوب لذت می‌برد و هر یک از ما گاهی با موضوعاتی برخورد می‌کنیم که می‌خواهیم درباره آنها با دیگران صحبت و همفکری کنیم.
رعایت اعتدال و حفظ جایگاه‌ها و ارزش‌ها در دوستی	گاهی ممکن است بعضی از دوستان خیلی به هم وابسته بشوند؛ طوری که اگر حتی یک روز همدیگر را نبینند، ناراحت شوند. این نوع وابستگی زیاد از حد به دوست، آرامش روانی افراد را برهم می‌زند. پس باید از دوستی‌های افراطی پرهیز کرد.
مستقل شدن شخصیت و توانایی تصمیم‌گیری درست	گاهی در روابط با دوستان یا حتی بزرگ‌ترها موقعیت‌هایی پیش می‌آید که افراد از ما درخواست‌های نابجایی دارند. در این موارد ما با اینکه میل نداریم خواسته آنها را بپذیریم، برای ما خیلی سخت است که به آنها «نه» بگوییم. ممکن است احساس کنیم که با نه گفتن، آنها از دست ما ناراحت می‌شوند یا از اینکه نظر واقعی‌مان را بگوییم خجالت بکشیم. گاهی هم تصور می‌کنیم که اگر به آنها «نه» بگوییم، ما را مسخره می‌کنند یا فکر می‌کنند ما بچه هستیم.
احترام به استقلال فردی یکدیگر	اگر انسان برخلاف عقیده خودش همه خواسته‌های دیگران را قبول کند و بخواهد آنها را راضی نگهدارد، ممکن است حتی برای خود و خانواده‌اش دردسر درست کند.
اهمیت انتخاب دوستان خوب	کسی را برای دوستی انتخاب کن که تو را از بدی‌ها و کارهای نامناسب بازدارد؛ زیرا چنین دوستانی به توبه‌اری می‌رسانند و سبب پیشرفت تو می‌شوند.
مسئولیت‌پذیری	فرض کنید فردا امتحان دارید و مادرتان هم می‌خواهد خواهر کوچک‌تان را پیش پزشک ببرد و از شما می‌خواهد همراهش بروید و به او کمک کنید.
مشورت در تصمیم‌گیری‌ها	یکی از نکات مهم در تصمیم‌گیری‌ها این است که از فکر و تجربه دیگران استفاده کنیم. به این کار مشورت می‌گویند. در سال گذشته، شما مطالبی درباره اهمیت مشورت آموختید و با دستور قرآن کریم در این موضوع آشنا شدید.
لزوم توجه به نظر بزرگ‌ترها	هرچند ما درباره برخی از موضوعات با دوستانمان همفکری می‌کنیم، در مورد مسائل زندگی و تصمیم‌گیری‌های مهم خودمان باید با بزرگ‌ترها مانند پدر و مادر، معلم و مشاور مدرسه مشورت کنیم.
تصمیم‌گیری بر مبنای قوانین و مقررات	آیا این تصمیم برخلاف دستورهای دینی است؟ آیا این تصمیم، برخلاف مقررات و قوانین خانه، مدرسه و اجتماع است؟
درک موقعیت اجتماعی خود و توانایی نه گفتن	جواد می‌داند که اگر به دوستانش پاسخ مثبت بدهد تصمیمی گرفته است که خلاف مقررات است باعث نگرانی خانواده‌اش می‌شود و به سلامت خودش و دیگران لطمه می‌زند؛ پس تصمیم می‌گیرد که با آنها بازی نکند و دوستان جواد با سخنانشان او را تحت تأثیر قرار می‌دهند.

توانایی تصمیم‌گیری عاقلانه و منطقی	همانطور که گفته شد، همه تصمیمات ساده نیستند و گاهی موقعیتهایی پیش می‌آید که در آن راه‌های مختلف و متعددی وجود دارد و انتخاب یکی از آنها مشکل است.
اهمیت تصمیم‌گیری به عنوان یک موقعیت اجتماعی خاص	همه تصمیماتی که ما می‌گیریم، نتایج و آثاری دارند. ممکن است این آثار خوب یا بد باشند. البته بعضی از تصمیمات تأثیر زیادی بر زندگی ما دارند.
نقش تصمیم‌گیری در اخلاقی اجتماعی ما	تصمیمات مهم در اخلاق و رفتار، سلامتی، وضع تحصیل و آینده ما اثر می‌گذارند.
گسترش اسلام در سرزمین‌های مختلف	پس از رحلت پیامبر (ص)، مسلمانان، اسلام را در خارج از شبه جزیره عربستان گسترش دادند و در هر دوره سرزمین‌های زیادی از جمله ایران را به قلمرو اسلامی افزودند و بسیاری از کشورهای قدرتمند آن روز را به تصرف درآوردند.
پیشرفت‌های علمی مسلمانان	مسلمانان تحت تأثیر قرآن و آموزه‌های دینی اسلام که به تفکر و آموختن علم اهمیت زیادی می‌داد در زمینه‌های مختلف پیشرفت کردند.
کمک ایرانیان به پیشرفت اسلام	در این دوره هنرمندان، صنعتگران، دانشمندان، فیلسوفان و مهندسان زیادی ظهور کردند و ابداعات و اختراعات مهمی پدید آوردند. در این میان، ایرانیان سهم بسیار بزرگی در گسترش اسلام و پیشرفت‌های علمی داشتند.
جایگاه مسئولیت‌پذیری	انسان‌ها، اغلب اوقات خود را برای کار یا تحصیل یا وظایف و تکالیفی که برعهده دارند، صرف می‌کنند.
مشارکت اجتماعی	شرکت در هیئت‌ها و مراسم مذهبی، کلاس‌های انس با قرآن، حضور در مجالس و کلاس‌های آموزشی دینی، امور خیریه و کمک به هم‌نوعان.
مشارکت اجتماعی و سیاسی	دید و بازدید اقوام و دوستان، حضور در انجمن‌های مختلف و قبول مسئولیت‌های اجتماعی مانند بسیج، سازمان جوانان هلال احمر و...
مشارکت اجتماعی	مطالعه کتاب‌های سودمند، مجلات و روزنامه‌ها و شرکت در کلاس‌های مهارت‌آموزی (مانند خیاطی، آشپزی، زبان خارجی، رایانه، تایپ و...)؛
لباس بخشی از فرهنگ و تمدن ایران	لباس‌های محلی اقوام ایرانی بسیار زیبا است. البته این لباس‌ها در گذشته بیشتر مورد استفاده قرار می‌گرفته است به‌طوری‌که در قدیم هر کس از روی شکل لباس فرد دیگر می‌توانست حدس بزند او اهل کدام منطقه ایران است.
درک و فهم اجتماعی در مورد پوشش	من فکر می‌کنم آراستگی و تمیز بودن لباس مهم است نه پیروی از مد. ما باید در پاکیزگی و شستن لباس‌هایمان با خانواده همکاری کنیم. من هر شب جوراب‌هایم را می‌شویم.
ارزش‌گذاری و حمایت از لباس ایرانی	من ترجیح می‌دهم لباس‌های ایرانی بپوشم؛ یعنی پوشاکی که تولیدکنندگان کشور ما آن را تهیه کرده‌اند.
قانون‌پذیری در مدارس و تابع جمع بودن	آیا برای رفتن به مدرسه لباس مخصوصی به تن می‌کنید؟
قوانین و عرف لباس پوشیدن در موقعیت‌های مختلف	برای مثال لباس منزل ما با لباس مدرسه و با لباسی که در مهمانی می‌پوشیم، فرق دارد. وقتی می‌خواهیم ورزش کنیم از لباس‌های ورزشی یا لباس‌های راحت استفاده می‌کنیم. بعضی از لباس‌ها را نیز در مراسم مختلف اجتماعی می‌پوشیم.
فرهنگ و تمدن خاص هر قوم	در کشور پهناور ما اقوام مختلفی مانند فارس، ترک، لر، گیلک، کرد، بلوچ و... زندگی می‌کنند. هریک از این اقوام لباس‌های مخصوص به خود دارند.
شناخت فرهنگ‌ها و اقوام مختلف ایرانی	اگر روزی سری به یک «موزه مردم‌شناسی» بزنید انواع لباس‌های محلی را مشاهده خواهید کرد.
روابط مذهبی میان فرهنگی	زائران حرم حضرت علی بن ابی‌طالب (ع)، امام حسین (ع) و حضرت ابوالفضل (ع) به کشور عراق سفر می‌کنند. عده‌ای از مسلمانان کشورهای همسایه ایران نیز برای زیارت مرقد امام هشتم امام رضا (ع) و حضرت معصومه (س) به ایران سفر می‌کنند.
روابط تاریخی میان فرهنگی	علاوه بر سفرهای زیارتی، عده‌ای از مردم کشورهای همسایه برای دیدن آثار و بناهای تاریخی و مناطق زیبای ایران به کشور ما سفر می‌کنند. مردم ایران هم به منظور بازدید از آثار تاریخی و مناطق تفریحی به کشورهای همسایه سفر می‌کنند.
مشارکت سیاسی و اجتماعی	در این زمان ارتش و سپاه با پشتیبانی مردم تقویت شدند. نیروهای مردمی که به آنها بسیج می‌گفتند به یاری ارتش و سپاه آمدند.

کدگذاری محوری: کدگذاری محوری مرحله دوم تجزیه و تحلیل در تحلیل محتوا است. هدف از این مرحله برقراری رابطه بین طبقه‌های تولیدشده (در مرحله کدگذاری باز) است. این کار براساس مدل پارادایم انجام می‌شود و به نظریه پرداز کمک می‌کند نظریه را به سهولت انجام دهد. مقوله محوری پدیده‌ای است که تمام مقوله‌های اصلی به آن ربط داده می‌شوند، این مقوله حادثه یا اتفاق اصلی است (Ahmadrash & Mostafazadeh, 2019). جدول ۳ ارتباط بین مؤلفه‌ها و کدهای محوری را نشان می‌دهد.

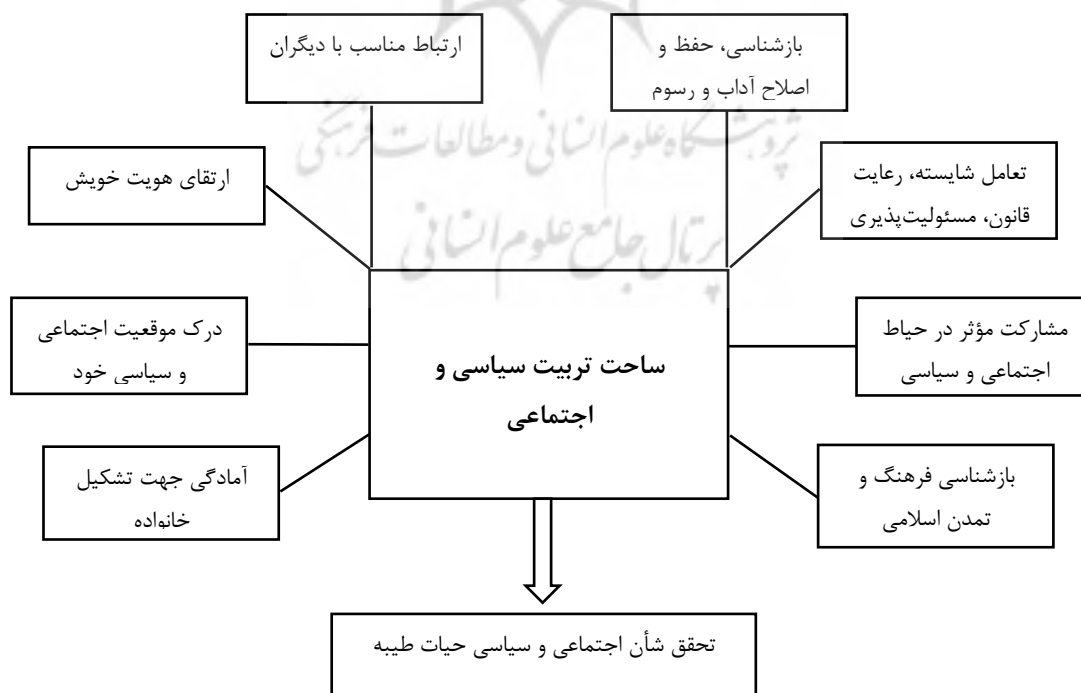
جدول ۳. ارتباط بین مؤلفه‌ها و کدگذاری محوری

کدهای محوری	کدهای باز
توسعه آزادی و مرتبه وجودی خویش و دیگران و ارتباط سازنده و مناسب با دیگران (خانواده، دوستان، خویشاوندان، همکلاسی، معلم، همکار و...) و کسب صفاتی جمعی نظیر احسان، مهرورزی، انصاف، خیرخواهی، بردباری، وفاق، همدلی و مسالمت‌جویی	دوستی با دیگران
	نیاز به ارتباط و دوستی با دیگران
	اهمیت همفکری در ارتباطات
	مزایای ارتباط دوستانه
	یاری به هم از طریق دوستی
	آگاهی از طریق دوستی و هم‌نشینی
	اهمیت انتخاب دوست در ارتباطات
	اهمیت ارتباط سازنده با افراد نیکوکار
	ارتباط با انسان‌های دارای جایگاه والای اجتماعی
	اهمیت تداوم ارتباط سازنده با دوستان
	وفاداری در رابطه دوستانه
	خواسته و توقع بجا داشتن در روابط
	خیرخواهی و پرهیز از عیب‌جویی
	بخشندگی در روابط
	حفظ جایگاه اجتماعی در رابطه دوستی
	همدلی در روابط اجتماعی
	رعایت اعتدال و حفظ جایگاه‌ها و ارزش‌ها در دوستی
	پرورش حس قدردانی با سپاسگزاری از نعمات
	احترام به استقلال فردی یکدیگر
	اهمیت انتخاب دوستان خوب
درک مناسب موقعیت اجتماعی و سیاسی خود و جامعه و مواجهه خردمندانه با تحولات اجتماعی و سیاسی، براساس نظام معیار اسلامی	آراسته‌بودن دوستان به صفات اجتماعی پسندیده
	اهمیت به روابط خویشاوندی
	مشورت و همدلی با دیگران
	درک موقعیت اجتماعی خود و توانایی نه گفتن
	درک مناسب موقعیت اجتماعی خود
	توانایی تصمیم‌گیری عاقلانه و منطقی
	درک و فهم فرد از برنامه و زندگی اجتماعی
	اهمیت تصمیم‌گیری به عنوان یک موقعیت اجتماعی خاص
	نقش تصمیم‌گیری در اخلاق و جایگاه اجتماعی ما
	درک و فهم مناسب اجتماعی از پوشش
آمادگی جهت تشکیل خانواده و حفظ و تداوم آن به مثابه مهم‌ترین نهاد تحقق‌بخش جامعه صالح	آشنایی با اصطلاحات سیاسی و آگاه بودن از نظر سیاسی
	دستاوردهای سیاسی انقلاب
	لزوم توجه به نظر بزرگ‌ترها
	توانایی تصمیم‌گیری به عنوان یک امر مهم در تشکیل خانواده
	مستقل‌شدن شخصیت و توانایی تصمیم‌گیری درست
	مستقل‌بودن از نظر اجتماعی و اقتصادی جهت تشکیل خانواده

تلاش برای ارتقای ابعاد مشترک (انسانی، اسلامی، ایرانی) هویت خویش به‌طور یکپارچه	عدالت اجتماعی از دستاوردهای انقلاب
	شناخت شخصیت‌های مقاومت و پاسداشت از فداکارهای آنها
	دغدغه‌مندی نسبت به جامعه و انسانیت
	احترام به مقدسات اسلام و روابط مذهبی و فرهنگی با عربستان
تعامل شایسته با نهاد دولت و سایر نهادهای مدنی و سیاسی، کسب شایستگی‌هایی نظیر رعایت قانون، مسئولیت‌پذیری، مشارکت اجتماعی و سیاسی و پاسداشت ارزش‌های اجتماعی	پاسداشت و حمایت از اقشار مختلف اجتماعی
	مسئولیت‌پذیری اجتماعی
	کمک به حفظ و نگهداری از مکان‌های عمومی و طبیعت
	آزادسازی خرمشهر به‌عنوان نمادی از مقاومت و پایداری
	وقت به عنوان یک ارزش اجتماعی
	مشارکت در امور اجتماعی
	مسئولیت‌پذیری و پیروی از فرهنگ درست
	جایگاه مسئولیت‌پذیری در جامعه
	پاسداشت زحمات و تلاش‌های مرزبانان
	مشارکت اجتماعی دانش‌آموزان
	پایبندی به مقررات اجتماعی
	قوانین خروج از کشور
	قوانین پذیرش در کشور مقصد
	قدمت و ارزش اجتماعی کشاورزی
	تصمیم‌گیری بر مبنای قوانین و مقررات
بازشناسی فرهنگ و تمدن اسلامی	بازشناسی فرهنگ و تمدن اسلامی
	آشنایی با اهمیت علم در فرهنگ اسلامی
	ظهور اسلام و تشکیل حکومت اسلامی
	گسترش اسلام در سرزمین‌های مختلف
	پیشرفت‌های علمی مسلمانان
	کمک ایرانیان به پیشرفت اسلام
	آشنایی با فرهنگ اسلامی
بازشناسی، حفظ و اصلاح آداب، رسوم، هنجارها و ارزش‌های جامعه در پرتو نظام معیار اسلامی	آداب و رسوم گذراندن اوقات فراغت
	رعایت آداب و مقررات در موقعیت‌ها و مکان‌های مختلف جامعه
	قانون‌پذیری در مدارس و تابع جمع بودن
	لباس بخشی از فرهنگ و تمدن ایران
	حفظ امکانات و زیبایی‌های جامعه
	ارزش‌گذاری و حمایت از لباس ایرانی
	فرهنگ و تمدن خاص هر قوم ایرانی
	شناخت فرهنگ‌ها و اقوام مختلف ایرانی
	نوروز یک جشن تاریخی و فرهنگی
	لرزم مصرف درست و دوری از سراف
	ترویج فرهنگ استفاده از برق
	وقت به عنوان یک ارزش اجتماعی
مشارکت جمعی موثر در حیات اجتماعی و سیاسی، رعایت اصول حق‌طلبی، حفظ کرامت و عزت، ظلم‌ستیزی، عدالت‌خواهی، کسب و حفظ استقلال همه‌جانبه، مراعات حقوق و آزادی‌های مشروع دیگران، پیشرفت مردم‌سالاری دینی، بسط عدالت اجتماعی، حفظ وحدت و تفاهم ملی، تعامل میان‌فرهنگی و تفاهم بین‌المللی	فرهنگ استفاده درست از منابع انرژی
	وحدت و تفاهم ملی مردم در موضوع دفاع مقدس
	حفظ استقلال سیاسی میهن با وحدت و از خودگذشتگی مردم
	حفظ وحدت ملی مردم ایران در برابر دشمن
	حفظ وحدت و همدلی
	روحیه عدالت‌خواهی و استکبارستیزی مردم ایران
	تفاهم بین‌المللی
	روابط تاریخی میان‌فرهنگی
	روابط مذهبی میان‌فرهنگی
	روابط بازرگانی با کشورهای همسایه

یافته‌ها نشان می‌دهند که کتاب مطالعات اجتماعی ششم ابتدایی از همه مؤلفه‌های ساحت تربیت سیاسی و اجتماعی برخوردار است؛ اما فراوانی هریک از این مؤلفه‌ها در این کتاب با دیگری متفاوت است. این مؤلفه‌ها به ترتیب عبارت بودند از:

- ۱- بازنشانی، حفظ و اصلاح آداب، رسوم، هنجارها و ارزش‌های جامعه در پرتو نظام معیار اسلامی؛
 - ۲- درک مناسب موقعیت اجتماعی و سیاسی خود و جامعه و مواجهه خردمندانه با تحولات اجتماعی و سیاسی براساس نظام معیار اسلامی، به‌منظور ساختن آینده‌ای روشن و تأثیرگذاری بر آینده خود و جامعه در سطح ملی و جهانی؛
 - ۳- توسعه آزادی و مرتبه وجودی خویش و دیگران در پرتو درک و اصلاح موقعیت اجتماعی خود و دیگران (اعضای خانواده، خویشاوندان، دوستان، همسایگان، همکاران و همشهریان و هموطنان و...)، برقراری رابطه سازنده و مناسب با ایشان بر اساس نظام معیار اسلامی و کسب صفاتی جمعی نظیر احسان، مهرورزی، انصاف، خیرخواهی، بردباری، وفای، همدلی و مسالمت‌جویی؛
 - ۴- آمادگی جهت تشکیل خانواده و حفظ و تداوم آن به مثابه مهم‌ترین نهاد تحقق بخش جامعه صالح بر اساس ارزش‌های نظام معیار اسلامی؛
 - ۵- تعامل شایسته با نهاد دولت و سایر نهادهای مدنی و سیاسی و کسب شایستگی‌هایی نظیر رعایت قانون، مسئولیت‌پذیری، مشارکت اجتماعی و سیاسی و پاسداشت ارزش‌های اجتماعی در جهت شکل‌گیری جامعه سالم و پیشرفت مداوم آن بر اساس نظام معیار اسلامی؛
 - ۶- بازنشانی فرهنگ و تمدن اسلامی، همراه با توجه به نیازهای حال و آینده جامعه و تلاش جهت تحقق امت واحده اسلامی بر اساس نظام معیار اسلامی؛
 - ۷- تلاش برای ارتقای ابعاد مشترک (انسانی، اسلامی، ایرانی) هویت خویش به طور یکپارچه و بر اساس نظام معیار اسلامی؛
 - ۸- مشارکت جمعی مؤثر در حیات اجتماعی و سیاسی با رعایت اصول حق‌طلبی، حفظ کرامت و عزت، ظلم‌ستیزی، عدالت‌خواهی، کسب و حفظ استقلال همه‌جانبه، مراعات حقوق و آزادی‌های مشروع دیگران، پیشرفت مردم‌سالاری دینی، بسط عدالت اجتماعی، حفظ وحدت و تفاهم ملی، تعامل میان‌فرهنگی و تفاهم بین‌المللی بر اساس نظام معیار اسلامی.
- پس از استخراج مقولات، در شکل ۱، ارتباط مقولات با ساحت تربیت سیاسی و اجتماعی نشان داده شده است.



شکل ۱. چارچوب مفهومی مؤلفه‌های کلیدی ساحت تربیت سیاسی و اجتماعی

در جدول ۴ فراوانی هریک از مؤلفه‌های هشت گانه ساحت تربیت سیاسی و اجتماعی در کتاب مطالعات اجتماعی ششم ابتدایی آمده است.

جدول ۴. فراوانی مؤلفه‌های ساحت تربیت سیاسی و اجتماعی در کتاب مطالعات اجتماعی ششم ابتدایی

مؤلفه‌ها	مضامین	تصاویر	فعالیت‌ها	فراوانی
ارزش‌ها	۱۴	۲۳	۲۳	۶۰
ارتباط	۱۴	۱	۴	۱۹
مشارکت	۲۳	۱۱	۸	۴۲
خانواده	۵	۳	۴	۱۲
موقعیت اجتماعی	۱۹	۹	۱۵	۴۳
مسئولیت‌پذیری	۷	۱۷	۶	۳۰
هویت	۵	۰	۷	۱۲
شان فرهنگی و اجتماعی	۹	۷	۷	۲۳
فراوانی	۹۶	۷۱	۷۴	۲۴۱

یافته‌های جدول ۴ نشان می‌دهد که در کل، محتوای کتاب مطالعات اجتماعی پایه ششم ابتدایی (متن، تصویر، فعالیت) ۲۴۱ بار به ساحت تربیت سیاسی و اجتماعی اشاره شده است. همچنین براساس این یافته‌ها، مؤلفه اول (بازنشانی، حفظ و اصلاح آداب، رسوم، هنجارها و ارزش‌های جامعه در پرتو نظام معیار اسلامی)، با ۶۰ بار تکرار بیشترین فراوانی را در بین مؤلفه‌های ساحت تربیت سیاسی و اجتماعی به خود اختصاص داده است. پس از آن مؤلفه پنجم ۴۳ بار، مؤلفه سوم ۴۲ بار، مؤلفه ششم ۳۰ بار، مؤلفه هشتم ۲۳ بار، مؤلفه دوم ۱۹ بار در کتاب مطالعات اجتماعی ششم ابتدایی تکرار شده‌اند و درنهایت مؤلفه چهارم (آمادگی جهت تشکیل خانواده و حفظ و تداوم آن به‌مثابه مهم‌ترین نهاد تحقق بخش جامعه صالح بر اساس ارزش‌های نظام معیار اسلامی) و مؤلفه هفتم (تلاش برای ارتقای ابعاد مشترک انسانی، اسلامی، ایرانی هویت خویش به طور یکپارچه و بر اساس نظام معیار اسلامی)، هرکدام با ۱۲ بار تکرار کمترین فراوانی را در بین مؤلفه‌های ساحت تربیت سیاسی و اجتماعی دارند. بدین ترتیب فراوانی هریک از مؤلفه‌های ساحت تربیت سیاسی و اجتماعی در کتاب مطالعات اجتماعی ششم ابتدایی ذکر شده است؛ اما برای بررسی دقیق‌تر مؤلفه‌ها، در جدول ۵ فراوانی این مؤلفه‌ها در ۱۲ فصل مجزای کتاب مطالعات اجتماعی مورد بررسی قرار گرفت.

جدول ۵. فراوانی مؤلفه‌ها در فصل‌های ۱ تا ۱۲ کتاب مطالعات اجتماعی ششم ابتدایی

فصل‌های کتاب	مضامین	عکس و تصویر	فعالیت‌ها	فراوانی
فصل اول: دوستان ما	۲۱	۶	۶	۳۳
فصل دوم: تصمیم‌گیری	۱۲	۳	۶	۲۱
فصل سوم: کشاورزی در ایران	۵	۵	۵	۱۵
فصل چهارم: ایران و منابع انرژی	۴	۲	۵	۱۱
فصل پنجم: پیشرفت علوم و فنون در دوره اسلامی	۶	۱۲	۸	۲۶
فصل ششم: سفری به اصفهان	۱	۲	۱	۴
فصل هفتم: اوقات فراغت	۱۱	۸	۱۴	۳۳
فصل هشتم: پوشاک ما	۸	۱۶	۸	۳۲
فصل نهم: دریاها و ایران	۱	۱	۵	۷
فصل دهم: ایران و همسایگان	۱۱	۵	۵	۲۱
فصل یازدهم: ایستادگی در برابر بیگانگان	۷	۲	۴	۱۳
فصل دوازدهم: آزادی خرمشهر	۹	۹	۷	۲۵
جمع	۹۶	۷۱	۷۴	۲۴۱

یافته‌های جدول ۵ نشان می‌دهد در فصل اول (دوستان ما) و فصل هفتم (اوقات فراغت) بیشترین تعداد مؤلفه‌ها یعنی ۳۳ مؤلفه مرتبط با ساحت تربیت سیاسی و اجتماعی وجود دارد و فصل ششم (سفری به اصفهان) با ۴ مؤلفه مرتبط، کمترین فراوانی را دارد. در سایر فصل‌های کتاب، فصل هشتم (پوشاک ما) ۳۲ مؤلفه مرتبط، فصل پنجم (پیشرفت علوم و فنون در دوره اسلامی) ۲۶ مؤلفه مرتبط، فصل دوازدهم (آزادی خرمشهر) ۲۵ مؤلفه مرتبط، فصل دوم (تصمیم‌گیری) ۲۱ مؤلفه مرتبط، فصل دهم (ایران و همسایگان) ۲۱ مؤلفه مرتبط، فصل سوم (کشاورزی در ایران) ۱۵ مؤلفه مرتبط، فصل یازدهم (ایستادگی در برابر بیگانگان) ۱۳ مؤلفه مرتبط، فصل چهارم (ایران و منابع انرژی) ۱۱ مؤلفه مرتبط و فصل نهم (دریا‌های ایران) ۷ مؤلفه مرتبط را شامل می‌شوند. بدین ترتیب براساس یافته‌ها و نتایج به‌دست‌آمده در این مرحله به سؤالات پژوهش پاسخ داده می‌شود.

میزان توجه به قلمرو ارتباط مناسب با دیگران در کتاب درسی مطالعات اجتماعی ششم ابتدایی، چقدر است؟

براساس یافته‌ها در جدول ۴ که مربوط به فراوانی هریک از مؤلفه‌های ساحت تربیت سیاسی و اجتماعی در کتاب مطالعات اجتماعی است، مشخص شد به قلمرو ارتباط مناسب با دیگران که مربوط به مؤلفه سوم است، به نسبت توجه بیشتری شده است، به‌طوری‌که در متن و تصاویر و فعالیت‌های کتاب ۴۲ بار به قلمرو ارتباط مناسب با دیگران و کسب صفات جمعی مانند احسان، مهرورزی، انصاف، خیرخواهی، بردباری، وفاق، همدلی و مسالمت‌جویی اشاره شده است. همچنین براساس یافته‌های جدول ۵ که مربوط به فراوانی مؤلفه‌های ساحت تربیت سیاسی و اجتماعی در هریک از ۱۲ فصل کتاب مطالعات اجتماعی ششم ابتدایی است، مشخص شد در فصل‌های ۱، ۲، ۷، ۱۰ این کتاب بیشتر از سایر فصل‌ها بر قلمرو ارتباط مناسب با دیگران تأکید شده است.

میزان توجه به قلمرو تعامل شایسته با نهاد دولت و سایر نهادهای مدنی و سیاسی در کتاب درسی مطالعات اجتماعی ششم ابتدایی، چقدر است؟

براساس جدول ۴ میزان توجه به قلمرو تعامل شایسته با نهاد دولت و سایر نهادهای مدنی و سیاسی با قلمرو ارتباط مناسب با دیگران تقریباً یکسان بوده و در کتاب مطالعات اجتماعی ششم ابتدایی ۴۳ بار به این قلمرو اشاره شده است. همچنین براساس جدول ۵ در بیشتر فصل‌های کتاب به این قلمرو توجه شده و مؤلفه‌های آن به کار رفته است.

میزان توجه به قلمرو کسب دانش و اخلاق اجتماعی و مهارت‌های ارتباطی در کتاب درسی مطالعات اجتماعی ششم ابتدایی، چقدر است؟

باتوجه به یافته‌ها در جدول ۴، میزان توجه به این قلمرو کمتر از دو قلمرو قبلی بوده و در مجموع ۲۳ بار در این کتاب به کار رفته است. همچنین براساس جدول ۵ توجه به این قلمرو در فصل‌های مختلف کتاب متفاوت بوده و فقط در سه فصل ۱۰، ۱۲، ۶ به این قلمرو اشاره شده است.

میزان توجه به قلمرو توانایی‌های زبان در کتاب درسی مطالعات اجتماعی ششم ابتدایی، چقدر است؟

میزان توجه به این قلمرو در کتاب مطالعات اجتماعی ششم ابتدایی بسیار کم‌رنگ است و در مجموع از ۸ مؤلفه کلیدی ساحت تربیت سیاسی و اجتماعی کمتر از ۱۰ بار به توانایی‌های زبان ملی (فارسی)، محلی، جهانی (عربی، انگلیسی و...) اشاره داشته است.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف این پژوهش تحلیل چگونگی بازنمایی ساحت سیاسی - اجتماعی سند تحول بنیادین در کتاب مطالعات اجتماعی پایه ششم بود. براساس نتایج حاصل از کدگذاری باز و محوری، هشت مؤلفه کلیدی ساحت تربیت سیاسی و اجتماعی استخراج شد. در مرحله بعد این هشت مؤلفه در متن، تصاویر و فعالیت‌های کتاب مورد بررسی قرار گرفتند و براساس این یافته‌ها مشخص شد مؤلفه‌های کلیدی ساحت تربیت سیاسی و اجتماعی در کتاب مطالعات اجتماعی ششم ابتدایی همگی مورد توجه قرار گرفته‌اند؛ اما به همه آنها به یک میزان و به‌طور یکسان توجه نشده است. مؤلفه اول (بازنشانی، حفظ و اصلاح آداب، رسوم، هنجارها و ارزش‌های جامعه در پرتو نظام معیار اسلامی) با فراوانی ۶۰ بیشترین اهمیت و مؤلفه‌های چهارم (آمادگی جهت تشکیل خانواده و حفظ و تداوم آن به‌مثابه مهم‌ترین نهاد تحقق بخش جامعه صالح بر اساس ارزش‌های نظام معیار اسلامی) و هفتم (تلاش برای ارتقای ابعاد مشترک انسانی، اسلامی، ایرانی هویت خویش به‌طور یکپارچه و بر اساس نظام معیار اسلامی) با فراوانی ۱۲ کمترین اهمیت را دارند. همچنین مؤلفه اول با ۲۳ تصویر مرتبط، بیشترین تعداد تصویر مرتبط و مؤلفه هفتم بدون تصویر، کمترین تعداد تصویر مرتبط را در کتاب مطالعات اجتماعی ششم ابتدایی دارد. مؤلفه اول با ۲۳ فعالیت مرتبط و مؤلفه‌های چهارم و دوم (درک مناسب موقعیت اجتماعی و سیاسی خود و جامعه و مواجهه خردمندانه با تحولات اجتماعی و سیاسی بر اساس نظام معیار اسلامی، به‌منظور ساختن آینده‌ای روشن و تأثیرگذاری بر آینده خود و جامعه در سطح ملی و جهانی) با ۴ فعالیت مرتبط به‌ترتیب بیشترین و کمترین تعداد فعالیت مرتبط را در کتاب مطالعات اجتماعی ششم دارند. بنابراین براساس توضیحات مؤلفه بازنشانی، حفظ و اصلاح آداب، رسوم، هنجارها و ارزش‌های جامعه، مهم‌ترین مؤلفه ساحت تربیت سیاسی و اجتماعی در کتاب مطالعات اجتماعی ششم ابتدایی به‌شمار می‌آید و مؤلفه‌های آمادگی جهت تشکیل خانواده و حفظ و تداوم آن و مؤلفه تلاش برای ارتقای ابعاد مشترک انسانی، اسلامی و ایرانی هویت خویش به‌طور یکپارچه، کم اهمیت‌ترین و کم‌رنگ‌ترین مؤلفه‌های ساحت تربیت سیاسی و اجتماعی در کتاب مطالعات اجتماعی ششم هستند. براساس یافته‌ها مشخص شد فصل ۱ (دوستان ما) و فصل ۷ (اوقات فراغت) کتاب مطالعات اجتماعی ششم با ۳۳ مورد بیشترین تعداد مؤلفه سیاسی و اجتماعی را در خود جای داده‌اند و فصل ۶ (سفری به اصفهان) با ۴ مؤلفه مرتبط، کمترین تعداد مؤلفه را دارد و کم اهمیت‌ترین فصل از نظر ساحت سیاسی و اجتماعی است. همچنین مشخص شد که تناسب میان متن، تصاویر و فعالیت‌ها در همه مؤلفه‌ها وجود ندارد؛ بدین منظور که تعداد تصاویر و فعالیت‌های مرتبط با مؤلفه‌ها، با همدیگر و با مضامین مرتبط در متن درس تفاوت چشم‌گیری دارند. به‌علاوه، این نتیجه حاصل شد که مؤلفه‌های ساحت تربیت سیاسی و اجتماعی پراکندگی کمی در میان فصل‌های کتاب مطالعات اجتماعی ششم دارند و هر فصل تقریباً متناسب با یک مؤلفه مشخص از مؤلفه‌های ساحت تربیت سیاسی و اجتماعی تدوین شده است و به‌طور خاص بر آن دلالت دارد. درنهایت مشخص شد میزان توجه به حدود و قلمروی ساحت تربیت سیاسی و اجتماعی در کتاب مطالعات اجتماعی ششم ابتدایی یکنواخت نبوده و به قلمرو توانایی زبان کمترین اهمیت داده شده است و مضامین محدودی که مربوط به این قلمرو هستند؛ فقط به زبان ملی اشاره دارند و به توانایی‌های زبان محلی، و خارجی (عربی، انگلیسی و...) اشاره خاصی نشده است. یافته‌ها در پژوهش حاضر به دلیل متمرکز شدن بر یک ساحت خاص از ساحت‌های شش‌گانه تربیت سند تحول بنیادین و همچنین محدود کردن کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی به کتاب مطالعات اجتماعی ششم ابتدایی بصورت جزئی‌تر و به بررسی شاخص‌های ساحت تربیت سیاسی و اجتماعی در کتاب مطالعات اجتماعی ششم ابتدایی پرداخته است و یافته‌های پژوهش همانند مطالعات قبلی بر تربیت سیاسی و اجتماعی به عنوان مهم‌ترین رکن آموزش مطالعات اجتماعی تأکید دارد و با نتایج تحقیق وفایی و همکاران (Vafa'i et al., 2017) که بر لزوم توجه بیشتر به ساحت‌های شش‌گانه به‌ویژه ساحت سیاسی و اجتماعی که با موضوع و مأموریت درس مطالعات اجتماعی سنخیت دارد، هم‌سو است. همچنین نتایج تحقیق نشان داد به مؤلفه‌های ساحت تربیت سیاسی و اجتماعی به‌طور نامتوازن و نامتعادلی در کتاب مطالعات اجتماعی ششم ابتدایی اشاره شده است که با نتایج

مطالعه دهقانی و امین خندقی (Dehghani, M., Amin Khandaghi, M. (2011) مبنی بر کم‌توجهی و توجه نامتعادل به مهارت‌های اجتماعی در کتاب‌های دوره ابتدایی هم‌سو است، همچنین با نتایج تحقیق خادمی و همکاران (Khaademi et al., 2016)، مبنی بر یکسان‌نبودن پراکندگی مهارت‌های اجتماعی در کتاب مطالعات اجتماعی ششم و توجه بیشتر به مهارت‌های ارتباطی، مهارت‌های پرورش حس همکاری و شناسایی ارزش‌های جامعه و کم‌توجهی به سایر مهارت‌های اجتماعی، هم‌سو است و با مطالعه حاجبی و همکاران (Hajebi et al., 2014) مبنی بر این‌که مؤلفه‌های تربیت سیاسی در کتاب مطالعات اجتماعی ششم ابتدایی نامتوازن توزیع شده است و این امر سبب شده دانش‌آموزان در برخی شاخص‌ها به بینش درستی دست پیدا کنند اما در شاخص‌های اولیه تربیت سیاسی نظیر حقوق متقابل، مشورت و همفکری، مسئولیت و... به دلیل استفاده کم و نامتناسب، از تربیت سیاسی خوب برخوردار نباشند و این خود باعث پرورش نامناسب تربیت سیاسی در دانش‌آموزان شده است، هم‌سویی دارد. همچنین طباطبایی (Tabatabaei, 2018) در مطالعه خود دریافت در کتب دوره ابتدایی به مؤلفه خودشناسی بیش از سایر مؤلفه‌ها توجه شده است و کم‌ترین میزان توجه و اهمیت، مربوط به مؤلفه آزادی بوده است. درنهایت با مطالعه نیکی و همکاران (Niki et al., 2019) مبنی بر توجه به نوع دوستی، ارزش‌مندی و وطن‌دوستی در زمره مهم‌ترین مقوله‌ها همچنین توجه به مؤلفه‌های تقویت و ترویج عواطف انسانی و سجایای اخلاقی و اخلاق نیکو و پسندیده، مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها و اظهار نظر در مدرسه و کلاس، وجود حس هم‌نوع‌دوستی در رفتار با غیر ایرانی‌ها و نزاکت و تعامل سازنده بر جلوگیری از مجادلات به صورت مشترک در هر دو کتاب مطالعات اجتماعی پایه پنجم و ششم، هم‌سو است. براساس یافته‌های پژوهش پیشنهادهایی به شرح زیر مطرح می‌شود:

۱. در بازنگری متون کتب مطالعات اجتماعی به ویژگی محلی، بومی و منطقه‌ای بیشتر توجه شود.
۲. به معلمان مطالعات اجتماعی پیشنهاد می‌شود در تدریس خود به تصاویر و فعالیت‌ها بیشتر اهمیت دهند.
۳. به مدارس پیشنهاد می‌شود به قلمرو مهارت‌های زبان ملی، محلی و خارجی که در کتاب مطالعات اجتماعی کمتر مورد توجه قرار گرفته است اهمیت دهند و برنامه‌هایی برای جبران این کاستی در نظر داشته باشند.
۴. فعالیت‌های جانبی جهت پرورش تفکر انتقادی در دانش‌آموزان به متن کتاب اضافه شود.
۵. همکارانی که در زمینه تحلیل محتوای کتاب‌های مطالعات اجتماعی در دوره ابتدایی به‌ویژه مطالعات پایه ششم کار می‌کنند علاوه بر متن به تصاویر، فعالیت‌ها و حتی کاربردها نیز دید تحلیلی داشته باشند و در پژوهش خود آنها را نیز به شمار آورند.

مشارکت نویسندگان

این مقاله، برگرفته از یک پژوهش کلاسی بود که به راهنمایی و مدیریت دکتر رشید احمدی‌فر انجام شده است. آقای امیر حمیدی، بخش ادبیات و پیشینه موضوع و نیز خانم دنیا پیرمرادی بخش کدگذاری را انجام داده است. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری و مدیریت مقاله به عهده دکتر احمدی‌فر بوده است.

تشکر و قدردانی

از تمامی همکاران محترم که در این پژوهش همکاری داشتند تشکر و قدردانی می‌شود.

تعارض منافع

«هیچ‌گونه تعارض منافع توسط نویسندگان بیان نشده است»

منابع

- احمدرش، رشید، و مصطفی زاده، اسماعیل. (۱۳۹۸). تحلیل برنامه درسی مطالعات اجتماعی سه سال دوره اول متوسطه از نظر میزان توجه به مؤلفه های آموزش چندفرهنگی. *تدریس پژوهی*، ۷(۴)، ۲۴-۴۸.
- <https://doi.org/10.34785/J012.2019.664>
- بهروش، علی. (۱۳۹۱). *آموزش و پرورش شهروندی*. مرکز یادگیری سایت تبیان، قابل دسترسی از سایت: <http://www.tebyan.net/newindex.aspx?pid=231374>
- حاجبی، نسیم، قاسمی، زینب، و خف، آمنه (۱۳۹۳). *تحلیل محتوای کتاب مطالعات اجتماعی پایه ششم ابتدایی / از حیث توجه به شاخص های تربیت سیاسی*. پنجمین همایش علمی علوم تربیتی و روانشناسی آسیب های اجتماعی و فرهنگی ایران.
- خادمی، محسن، محمدی، مهدی، ناصری جهرمی، رضا، و منصوری، سیروس. (۱۳۹۵). تحلیل محتوای کتاب مطالعات اجتماعی ششم ابتدایی بر حسب مؤلفه های مهارت های اجتماعی. *فصلنامه تعلیم و تربیت*، ۳۲(۲)، ۱۳۰-۱۱۳.
- <https://dorl.net/20.1001.1.10174133.1395.32.2.6.4>
- دفتر تألیف کتاب های درسی عمومی و متوسطه نظری (۱۳۹۲). *مطالعات اجتماعی سوم دبستان*. تهران: اداره کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی.
- دفتر تألیف کتاب های درسی عمومی و متوسطه نظری (۱۴۰۰). *مطالعات اجتماعی - ششم ابتدایی*. تهران: اداره کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی.
- دهقانی، مرضیه، امین خندقی، مقصود. (۱۳۹۰). تحلیلی بر وضعیت موجود طراحی برنامه درسی تربیت اجتماعی دوره راهنمایی بر مبنای تحلیل محتوای کتاب های درسی و اسناد مرتبط برنامه درسی. *پژوهش های برنامه درسی*، ۱۳۱-۱۷۶، (۲)، <https://doi.org/10.22099/jcr.2012.253>
- شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۹۰). *سند تحول بنیادین آموزش و پرورش*. تهران: شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- طباطبایی، مینو. (۱۳۹۷). بررسی مؤلفه های تربیت سیاسی در کتاب های درسی مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی. *پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی*، ۲۶(۴۰)، ۱۳۵-۱۱۹.
- <https://dorl.net/20.1001.1.22516972.1397.26.40.6.5>
- ملکی، حسن (۱۳۸۹). *برنامه ریزی درسی (راهنمای عمل)*. تهران: پیام اندیشه.
- میرحیدری، اشرف. (۱۳۸۶). جایگاه معلم در نظام های آموزشی، طرح پژوهشی اجرا شده در شورای پژوهش و تحقیقات آموزش و پرورش استان اصفهان.
- نامداری پژمان، مهدی. (۱۴۰۳). مدرسه تراز از منظر اسناد تحولی نظام تعلیم و تربیت: در جستجوی الگوی مطلوب. *علوم تربیتی از دیدگاه اسلام*، ۱۲(۲۵)، ۳۵-۵.
- <https://doi.org/10.30497/esi.2024.246077.1760>
- نجفی، حسن، جعفری هرندی، رضا، و سبحانی نژاد، مهدی. (۱۳۹۴). تحلیل محتوای کتاب های دین و زندگی دوره متوسطه از لحاظ میزان توجه به مباحث سبک زندگی اسلامی مبتنی بر سوره مبارکه حجرات. *اندیشه های نوین تربیتی*، ۱۱(۱)، ۷۹-۱۰۱. <https://doi.org/10.22051/jontoe.2015.391>
- نیک، پویا، مرادی، سبحان، زارعی، سیروس، بسطام کیش، مهدی، و عزیزی محمودآباد، مهران. (۱۳۹۷). تحلیل محتوای مطالعات اجتماعی پایه پنجم و ششم ابتدایی بر اساس مؤلفه های آموزش شهروندی. *آموزش پژوهی*، ۹۹-۱۱۱، (۱۶)، <https://dorl.net/20.1001.1.25884182.1397.4.16.6.1>
- وفایی، رضا، فضل الهی قمشی، سیف اله، و طالعی فرد احمد. (۱۳۹۶). بررسی میزان توجه به ساحت های شش گانه سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در کتاب های درسی مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی. *مسائل کاربردی تعلیم و تربیت اسلامی*، ۲(۲)، ۱۳۱-۱۵۴. <https://doi.org/10.29252/qaiie.2.2.131>

References

- Ahmadrash, R., & Mostafazadeh, E. (2019). Analysis of Social Studies Curriculum in the First Three Years of Secondary School in Consideration of Multicultural Education Components. *Research in Teaching*, 7(4), 48-24. [In Persian] <https://doi.org/10.34785/J012.2019.664>
- Behraves, A. (2012). *Citizenship Education*. Tebyan Site2 Center. [In Persian] Retrieved from: <http://www.tebyan.net/newindex.aspx?pid=31374>
- Berdaliyeva, G. (2023). Historical educational aspects of improving the system of continuous professional development of teachers and advanced foreign experiences. *Science and innovation*, 2(B8), 153-161. <https://doi.org/10.5281/zenodo.8283397>
- Corbin, J. (2017). Grounded theory. *The Journal of Positive Psychology*, 12(3), 301-302. <https://doi.org/10.1080/17439760.2016.1262617>
- Dehghani, M., Amin Khandaghi, M. (2011). An analysis of the current state of designing the social education curriculum for middle school based on the analysis of textbooks and related curriculum documents. *Curriculum Research*, 1(2), 131-176. [In Persian] <https://doi.org/10.22099/jcr.2012.253>
- Ellis, B. M. (2013). *The relation between language and social skills in children with Down syndrome: Examination of pressure equalization tube placement during the critical developmental period*. [Ph.D. Thesis], University of Southern Mississippi. Retrived from https://aquila.usm.edu/honors_theses/171/
- Evans, D., Mason, C., Chen, H., and Reeson, A. (2024). Accelerated Demand for Interpersonal Skills in the Australian Post-Pandemic Labour Market. *Nature Human Behaviour*, 8 (1), 32-42. <https://doi.org/10.1038/s41562-023-01500-5>.
- Hajebi, N., Ghasemi, Z., & Khaf, A. (2014). *Analysis of the sixth grade social studies textbook in terms of attention to political education indicators*, the Fifth Scientific Conference on Educational Sciences and Psychology of Social and Cultural Harms in Iran. [In Persian]
- Henry, E., & Jonathan, H. (2024). *Emotional Intelligence: Harnessing the Power of Empathy and Self-Awareness in Leadership* (No. 13671). EasyChair.
- Khaademi, M., Mohammadi, M., Naaseri Jahromi, R., & Mansoori, S. (2016) The Coverage of Social Skills in 6th Grade's Social Studies Text. *Quarterly Journal of Education*, 32 (2), 113-130. [In Persian] <https://dorl.net/20.1001.1.10174133.1395.32.2.6.4>
- Kristian, A., Goh, T. S., Ramadan, A., Erica, A., & Sihotang, S. V. (2024). Application of ai in optimizing energy and resource management: Effectiveness of deep learning models. *International Transactions on Artificial Intelligence*, 2(2), 99-105. <https://doi.org/10.33050/italic.v2i2.530>
- Maleki, H. (2010). *Lesson Planning* (Practical Guide). Tehran: Payam Andisheh. [In Persian]
- Matson, J. L., Hess, J. A., & Mahan, S. (2013). Moderating effects of challenging behaviors and communication deficits on social skills in children diagnosed with an autism spectrum disorder. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 7(1), 23-28. <https://doi.org/10.1016/j.rasd.2012.07.002>
- Mirheidari, A. (2007). *The position of the teacher in educational systems*, a research project implemented by the Education Research and Development Council of Isfahan Province. [In Persian]
- Najafi, H., Jafari Harandi, R., & SobhaniNejad, M. (2015). Content Analysis of Theology Textbooks in High School Regarding the inclusion of Topics of Islamic Life Style Mentioned in Ĥujurāt Surah. *The Journal of New Thoughts on Education*, 11(1), 79-101. [In Persian] <https://doi.org/10.22051/jontoe.2015.391>
- Namdari Pejman, M. (2024). School in the Evolutionary Level of the Education System: In Search of the Ideal Model. *Islamic Perspective on Educational Science*, 12(25), 5-35. [In Persian] <https://doi.org/10.30497/esi.2024.246077.1760>
- Niki, P., Moradi, S., Zareei, S., Bastam Kish, M., & Azizi Mahmoodabad, M. (2019). Content analysis of fifth and sixth basic Social studies based on the basic components citizenship training. *Quarterly Journal of Education Studies*, 4(16), 99-111. [In Persian] <https://dorl.net/20.1001.1.25884182.1397.4.16.6.1>

- Office for the Compilation of General and Secondary Theoretical Textbooks (2013). *Third Grade Social Studies*. Tehran: General Directorate for Supervision of Publication and Distribution of Educational Materials. [In Persian]
- Office of Compilation of General and Theoretical Secondary Textbooks (2021). *Social Studies - Sixth Grade*. Tehran: General Directorate for Supervision of Publication and Distribution of Educational Materials. [In Persian]
- Renzulli, J. S., & D'Souza, S. L. (2014). *Intelligences outside the normal curve: Co-cognitive factors that contribute to the creation of social capital and leadership skills in young people*. In J. A. Plucker & C. M. Callahan (Eds.), *Critical issues and practices in gifted education: What the research says* (2nd ed., pp. 343-361). Prufrock Press Inc.
- Salimi, M., & Dardiri, A. (2021). The profile of students' social skills of Bengawan Solo Elementary Nature School. *European Journal of Educational Research*, 10(1), 211-226. [In Persian] <https://doi.org/10.12973/eu-jer.10.1.211>
- Supreme Council of Cultural Revolution. (2011). *Theoretical foundations of fundamental change in the formal education system of the Islamic Republic of Iran*. Tehran: Secretariat of the Supreme Council of Cultural Revolution. [In Persian]
- Tabatabaei, M. (2018). An Investigation of the Components of Political Education in Social Studies Textbooks at Elementary Level. *Research in Islamic Education Issues*, 26(40), 119-135. [In Persian] <https://dori.net/20.1001.1.22516972.1397.26.40.6.5>
- Vafa'i R, Fazlollahi Ghomshi S, Taleifard A. (2017). The Coverage of the Six Educational Domains of Fundamental Reform Document of Education in Primary School Social Studies Textbooks. *Qaiie*, 2(2), 131-154. [In Persian] <https://doi.org/10.29252/qaiie.2.2.131>
- Windy, W., Senowarsito, S., Kustantinah, I., & Sumarjo, S. (2023). Analysis of Social-Emotional Skills on Vocational High School Students. *Innovative. Journal of Social Science Research*, 3(2), 1350-1361. <https://doi.org/10.12345/ijssr.v3i2.1350-1361>
- Wulandari, N. D., Sunardi, S., & Yuwono, J. (2023). Identification Social Skills of Autistic Students in Instructional Learning at Surakarta Inclusive Elementary School: A Preliminary Study. *American Journal of Economic and Management Business (AJEMB)*, 2(8), 280-286. <https://doi.org/10.58631/ajemb.v2i8.50>